

ELDUAK EZKOLATU BEHARRA

Bi zatitan banatua zegoela zirudian gizonaren bizitzak: ikasketak garaia lehenengoa, lanerakoa bigarrena.

Bizitzaren aurrenengo urteak eskola urteak zirela uste genduen. Urte oietan ikasi egin behar zen, oihitua onak artu, bide zuzenaren sari, bakoitzaren burua ezi eta zaildu...

Lanari, ekintzari... ekin behar zitzaion arori igarotakoean. Umetan eta gaztetan ikasi zen, ikasi behar zen guziaz. Gero ez zegoen zer ikasirik.

Uste ori, ordea, zeinen oker eta galgarria den ez dago pentsatu ere egiterik. Urte guziaz dira onak ikasketako eta norbere burua ezitzeko. Garai guzietan daukagu berriro eta gaurkotu beharra gizaritari laguntzeko.

Ahaztu ez dezakegun egia borobilla dugu au. Eta gaur gutxiago. Adalketa azkar eta aundien aldia bizi gara. Aurreko berrogeita hamar urtetan baino aldaketa aundiagoak izan ditugu azkeneko hamar urte auetan. Azkeneko bi mende edo gizaaldian baino gehiago, berrogeita hamar urte auetan.

Besterik gabe gaurkotu beharra, oraingo erara jarri beharra dakarkigu onek. Nor ipiñiko litzake karrera amaitu ezkerotik liburu bat ere irakurri ez duen sendagillerean eskuetan?

Aurrerapenak, asmakizunak, aldaketak batetik; arazoak, buruasteak, galdera berriak bestetik.

Izugarria da gaurko gizon-emakumeen erantzunkizuna. Alde batetik oso trebe eta indartsu eta bestetik arrunt ahul eta indargabe izango den gizon berri baten sorreran gaude.

Gizonaren izaera eta nortasuna aldatu dezake gizonak drogen bidez edo baita sikologoen bidez ere. Agian denbora asko baino lehen gizona, sortetik, bizitza guziraok esitua, zuzendua eta tajutua geldi ditzake gurasoen auziak landuz.

Ona, ordea, gure poz eta arrobide dana gure kezka larri bihurturik. Jakinduri ar guziaz eta asmakizun aukerak gizonaren onerako ala ondamedirako gertatuko ote?

Bildurgarria da erri-gizon bezala ere gure erantzunkizuna. Arma egiteari uko egin pakeagatik ala berriak sortu gerrarako? Erri behartsuentzat dirua eman ala ilargirako joan-etorrietan txautu? Erri eta langille burruka egin ala erri burruka edo langille burruka bakarrik?

Eta guraso eginkizuna? Gurasoen esku dago eta gurasoen gain joango da, azi eta ezi ditezkeen seme-alabak bakarrik sortzea. Lehengoek ez zezatekean erabaki, ez bai zegoen aien esku. Lehengoek ez zuten erantzunkizuna dadukate, beraz, gaurkoek.

Nola ezi, berriz, gaurreng seme-alabak? Bai al dakigu zer esan ere?

Aundia da erlijio arloan ere daraman egon-ezina. Ementxe berenik arki baleza patxara eta lasaitasuna! Baiña bai zera! Kolokatu dira emengo abe lodi eta sendoak ere.

Orregatik idatzi du Enric Fromm-ek "bildur dio askatasunari gaurko gizonak". Guziaz erabakita ematen zizalaion garai aiek igarotako damuz bezala bizi da. Aske izan, erantzunkizuna artu, erabaki, aukeratu... lan zaila askatasun eta askatasunerako azi eta ezi ez danarentzat.

Gur behin ere baino premiazoagoa da elduren eziera eta eskolaztea. Guraso, maixu, apaiz, ezizaille, agintari, danok irristaka gabiltz, alderoka, zalantzan... Eta ez da aski, "guk ez genduen egokierarik izan, zuek berenik ikas zazute" aitortzea.

Elduon esku dago gaurko galdera askoren erantzuna. Eta mingarria da gazteen ahotik entzutea "gurasoak daude eskolatu beharrean".

Behin ere ez da amaitzen gizonaren eziera eta ikasi beharra. Ez da gizonak eskulan agortzen jakinduriaren iturria. Ez da inoiz ere osoro eltzen.

Orregatik elduok atera behar dugu ikasketako beta. Jakin behar dugu gaztekin elkar-izketan. Bilerak egin, itzaldietara joan, irakurri... Badaukagu zertan saiatua.

Gasteizko Euskalduntzea

Azken denbora hauetan euskaltzaleen artean asko hitzegiten da Arabako euskal berjabetzeari buruz eta gure kulturaren galetan dabiltzanak Gasteizko azken gertaeraz biziki mintzatzen dira. Eta bitartean berjabetze honen erroetan gutxienez gelditzen dira eta baitipit, hemengo ikonoklastek ahaztu nahi dituzte erro hoiek.

Bainan, nundik datorkigu berjabetze hori? Orain direla sei urte-edo arabar berruntzean «Araba Euskalduna» lema bezala jaso eta lan-egiten hasi zen. Honela taldeka lasterkada batean legez testigua hartzen, gure eginkizuna jo genduen.

Guretzat, euskal kultura, euskeraz egiten dena da soilik eta horregatik gure kulturalezko lana gure errealdadetatik abiaturik planteatu behar genduen. Eta gure errealdada oso iluna zela bistan genduen; horik planifikazio baten beharra. Eta urte batzuen ondoren planifikazio honen barruan eraman ditugun urratsek gaurko berjabetzea dakarkigute.

Halaz ere, ez pentsa guztia lortu dela, oinarri batzuk eraiki ditugula baizik eta jakina estrukturalerik gabe ezina da lan-egitea. Lanaren zimentu hauek ezartzea ikonoklasten begien aurrean denbora galteza da. Haienazko abstrakzioetan bizitza garrantzitsua da, nahiz egiazko orduan estruktura hauek aprobexatu nahi dituzten beste xedekin.

Araba euskalduntzea hauxe izan

da eta izan behar du gure egiazko lana. Puntu honetan frogatu da beti benetako euskaltzaleasuna, eta puntu honetan egin dezakegu amor eman. Gure kulturak ez du defentsarik onena atakatea baizik. Euskal kulturak atera behar du kalera eta ez lurpean eta klandestinitadetan bizi.

Urte hauetan eta askotan salatu izan behar ditugu alde batetik espontaneismoa eta beste aldetik kulturalismoa. Hauek, ez dugu uste, euskal kulturaren bide aporosean direnik, batez ere euskal kultura herriarentzat nahi ba dugu.

Gaur, eta orain dela aste batzuek «Zeruko Argia»-ren editorialekin batera salatu nahi dut gure kulturaren beste gaitza, alegia, batzuen gaurko joera. Joera honek, eta denok dakigu nundik datorren, euskal kultura, baitipat euskera, aitzaki bezala hartzen du eta gure kulturaren bidez azpiko lan konkretu bat eramanen saiatzen da. Joera honek, gure kanpoko baldintzetan, luzarora euskal kultura heriotzara darama. Beste aldetik zaharra da haien jokabide hori eta haien morroi ez bagara, beti atzerakoi bihurtuko gara.

Bitartean guk euskal nortasuna indartu eta zabaldu nahi dugu gure Araban eta behin eta berriz gure lanari jarraituko diogu. Eta hori ongi jakina daukate gure etsaiek. Lehen espontaneismoa eta kulturalismoa; orain euskal kultura aitzaki bezala; geroago... Eta beti euskal nortasunaren kontra jokatuz.

HERANEGUN MALRAUX, ATZO KENNEDY

Crain dela aste pare bat, jakina oenez, arrabots haundia egin zuen Andre Malraux frantses ministro-ohiaren delibero agiriak: «Bengalari joatea erabaki dut; eta neure burua eskeini diet bengalatar abertzalei Bangla-Desh-en helburuak lortzen laguntzeko». 70 urteetan, Andre Malraux idazle famatua (Aspaldian Goncourt-en irabazle, Nobel-a ere biduko omen du aurten), gaullista porrokatuak, gaztetan bere sua pitutua bide dauka berriro. Eta, gero jakin denez, tanke batetan nahi luke burruka egin Bengalan bertan. Datorren Hazaroaren erdialdean ba doa harantz.

Eta atzo, Urriaren 20an, arrabots haundia egingo duen beste aitor bat entzun dugu irratian: Edward Kennedy senadorea (Lehendakari izan zenaren anaia gazteena, beraz) Irlandaren arazoak mintzatu da. Ipar aldeko Irlandatik britaindar armadak aldegiteko eskatu du erromiki; eta argi eta garbi deklaratu du (behinola De Gaulle egin zuen bezalatsu) irlandatarren eskubidea erresuma bakar bat eratzeko, bitan zatiturik daukan mugak kentzeko eta, hitz batez, beren buruak irlandatarrek nahi duten eran gobernatzeko. Txipren, Bengalari eta Palestinan gertatzen ari diren burrukekin alderatu du Ulster-koa; eta esaldi hau izan du: «C'est la lutte des hommes partout, pour la liberté fondamentale et pour l'autodétermination».

Malraux ez da bengalatarra; ezta Kennedy irlandatarra, nahiz bigarren hau jatorriz eta hein batetan irlandatar etorkikoa bada ere. Biak dira politika mailan puntuzkoak, oso goian ibiliak. Pozgarri eta, dardarik gabe, lotsarik eza eta, dukulkeriarik zitalena gidari diren mailan, horrelako jaun haundien-gandik justizi egarria oinarri duten aitor horiek entzutea.

Baina politikaren bideak inoiz konprentituko baditugu, beharrezkoa da laguntza-dei bikain horiek noiz gertatu diren hausnartzea. Azterketa hau egin gabe, oso ondorio eta iritzi funsgabeak izan ditzakegu, eta irteerarik gabeko jokabideak proposa (borondaterik onenarekin, jakina!).

Lerro hauek idazten ditudan mementoan, 28 britaindar soldadu hilak dituzte irlandatarrek Ulster-en. Azaldu denez, hauek dira I.R.A. abertzaleak onhartuak dituen helburuak: «A good british soldier is a dead one» (britaindar soldadu ona, hildakoa da); eta paretak betetzen dituen beste hori: «Inglesa, hiltzaille». «Sunday Times»-ek salatu duenez, tortura erabiltzen da Komisarrietan; eta abertzale-entzutea duten «katoliko»-ak ehunka, milaka, dira gartzelatan usteltzen ari. Aski da berebil baten ihes-hodi batek eztanda egitea, okupazioko armada gogoz mitrailatari eragin dieziona. Edward Kennedy, beraz, giro hori dagoenean mintzatu da irlandatarren alde.

Bengalari buruz, noski, gauza bera esan behar da; baina aisa gogorkiagu. M e m e n t o honetan, 11.000.000 bengalatarrek egin dute ihes beren sorterritik ikarak eragina; eta Indiako Bengalari geriatu (lau aldiz Euskal Herri osoa ihesi!). Honek adierazten duenez,

zazpi bengalatarretatik batek utzia du bere etxea eta dena, kontentziazioko landatan pilaturik irauteko. Kolera; milaka hil ditu desherritu gizajo horiek. Orrialde hauetan beretan beste batetan azaldu nunez, Mujibur-en Awami-Elkarteak (Bengalaren askatasunaren aldekoa) gehiengo osoa lortu zuen igaz Dacca-ko Parlamentuan (%-98). Orain gerrilak agertu dira arrazagatan, eta egunero hiltzen dira pakistandar soldaduak abertzaleek muntatzen dituzten inkontretan. Zenbat gerriero dago? India aldean esaten denez, etorritako hamaika miloi horietatik 150.000 daude gertu iski-luak hartu eta aberria liberatzeko; eta aste hauetanxe ari dira militar entrenamendua hartzen. Bengalaren barruan bertan, eta izkutuan beraz, 7.000 bat gerrilero dago gaur, «terrorismo»an abiaturik. Horra hor, beraz, egia osoa esateko, Andre Malraux bultzatu duen egora izugarria (Biafrakoa bera baino askoz izugarriagoa, ahobatez esaten denez).

Munduko kontzientziaren lekuko dira Malraux eta Kennedy gaur. Noiz mintzatu dira? Noiz konturatu dira (edo noiz konturatu gara gu gu ere) Bengalari eta Ipar-Irlandan zapalduki dauden eskubideez? Irakurleak gogoeta egin, eta esan beza.

Ez hau bakarrik.

Noiz «mugitu» dira gauzak bertan soluzio bati buruz? Noiz elkartu dira Londres, Belfast eta Dubrin mahain baten inguruan, «soluzio» bat aurkitzeko? Edo, beste modu batetara esateko: noiz arte ez dira elkartu?

«Presiopean ez dugu amor-emango», diote amor-eman ez zutenek. Baina amor-emate hori aipatze hutsa ere amor-ematearen lehenengo seinalea da; presioa sortu arte («dena hondatuko» omen duen presioa, alegia) ukatu bait da problemaren izatea bera.

«Ez dugu orain amor-emango», Nahi-talazte amor-emateko bezperan, zapaltzaileen ahotan entzun ohi den leloa: «Orainxe ez! Orain indarka ez! Mehatxupean inola ere ez!». Baina orduantxera arte, isilik egoten da kontzientzia unibertsal famatu hori, eta barruko eta atzerriko osteak hotz; eta, gero, «mehatxupean» eman ezin diren aberri-zapenok, bakean eta onez-onetara... jai!

Aspaldian azaldu zuen egia triste hau Laspiur-ek orrialde hauetan.

Eta ez esan gero zapalduak beti indarrera jotzen duenik, egia ez delako. Irlandatar gizaurren artean ospatsuen behar bada, Cork-eko alkatea da, gose-opor batetan... goseak hila! Eta Awami-Elkarteko burua den Mujibur-ek agiri-agirien esana du indarbidetza batzertu nahi izan duela, eta Gandhi daukala gidari. Zer esango, bestalde, Txekoslovakiaz 1969-z geroztik? Nork nahi izan du indarka jokatu? Ahulena ala azkarrenak?

Egun hauetan oso aipatua izan den beste buruzagi batek, Habib Burgiba-k, berdin: ahal izan duen

guziaten, zokoratu egin du borta-bidea; eta bere erremediorik ez ikusita bakarrik jo du indarrera.

Eta gauza bera idatzi berri dut Gales-ko aldakuntzak azaltzean: Plaid Cymru legezaileen itxaroaldi luze eta alferrak nazkatu dituela gazteak, eta W.F.A. sortu. Diodan «presioa», beraz, ez da beti izaten borta-zakoa, indarkakoa; eta Ulster-ko eta Bengalako burruka osoa, «I.R.A.»-ren eta «Mukti Bachini»-ren taldeetan ez bestetan ikuste, eskualde horietako herria «ikusle» axolakeba gisa aurkeztutzea litzake: alegia, zapaltzaileen ikuskera onhartzea. Heath-ek, esate baterako, beti aipatzen du «I.R.A.»-ren terrorismoaren kontrako bake-beharrak, eta behin «ere ez ipar-irlandatarren erresistentzia, %-99tan iski-lu gaubea.

Egia osoa esateko, beraz, I.R.A.-ren ondoan eta zeharo alde, Ulster-ko herria ikusi behar da ourretan eta plantotan, «arraina eta urra» elkarrekiko egon ohi diren bezala. Eta gauza bera Muti Bachini-eren omandoak eta Bangla-ko herri xehea.

Baina gehienetan lan honek guziaz desordenu nabarmenaren maila iritsi artean, ez da izaten laguntza-girorik, ez elkar-hizketa eskaintzarik batere. Hau ere egia. Egia tristea, baina egia: bai estruktural-aldakuntzak bai kanpoaldea oihartzunak eta lakuntzak (ba daude-nean, ezen «Le Monde»-k honela baitaiaitu bait du bere editoriala atzo: «La solitude des Bengalis» beranduegi etorri ohi direla; eta, ia beti, bai Gandhi-ren «satyagraha» bortitza bai Guevararen jarraipide garratza guztiz abiatuak dauden mementoan.

Behin ere ez horrelakorik, dena dela, egonean egonda.

Arazo hau aztertzea dauak irakurleak; eta hemen aterako ondorioak aterako ditu bere aldetik ezin-bestean.

Larresoro

ARGIA

Zuzendaria: MIREN JONE AZURZA ARISTEGIETA Nafarroa-Kantauri eta Aregoko Kaputxinoek argitaratua (Kale Nagusia, 50-1. Buriada-Pamplona). Donostia: Okendo, 22 Tel. 42.86.66

ARRIDE SARIA: Berruan 250 pezeta Korreo batasuneko arazoak 300 pezeta Atzerrietako beste errietan 320 pezeta Aldez Aurrez gaidetu Salmetan (ele bakoitzea) 6 pezeta

EZKIBEL